

عوامل مهم در تعیین امامان معصوم(ع) چه بود؟/ ماجرای مناظره امام جواد و یحیی

نام امامان معصوم(ع) در روایاتی که از پیامبر اکرم(ص) به دست رسیده است بر شیعیان مشخص شده است در این بین ویژگی‌های فردی امامان معصوم دلیل دیگری بر گزینش امامان بوده است.

نام امامان معصوم(ع) در روایاتی که از پیامبر اکرم(ص) به دست رسیده است بر شیعیان مشخص شده است در این بین ویژگی‌های فردی امامان معصوم دلیل دیگری بر گزینش امامان بوده است.

علی بداشتی، عضو هیئت علمی دانشگاه الهیات و معارف اسلامی در گفت‌وگو با خبرگزاری بین المللی قرآن (ایکنا) گفت: نحوه انتخاب امامان معصوم(ع) براساس نص پیامبر اسلام(ص) مشخص شده بود. روایات متواتری از پیامبر بدست رسیده است که ائمه را به نام مشخص کرده‌اند. این اسامی در نزد امیرالمومنین علی(ع) بود و بعد از ایشان این اسامی به فرزند بزرگشان امام حسن مجتبی(ع) و امام حسین(ع) منتقل شد.

وی در ادامه گفت: از پیامبر(ص) روایات داریم که امامت بعد از امام حسین به فرزندان ایشان منتقل می‌شود و تنها امام حسن و امام حسین با هم برادر هستند بقیه امامان از فرزندان امام حسین(ع) برگزیده می‌شوند.

بداشتی افزود: در میان فرزندان امام حسین نیز این نکته مشخص شده است که امام بعدی چه کسی خواهد بود. زمانی که اسماعیل فرزند بزرگ امام صادق(ع) رحلت کردند فرقه اسماعیلیه به این اعتبار که حتما باید فرزند بزرگ امام باشد و اسماعیل مرده است شقه اسماعیلی را پی‌ریزی کردند. در صورتی که ما روایت داریم که حضرت امام صادق وقتی که اسماعیل از دنیا رفت شیعیان خود را جمع کرد و به آنها نشان داد که اسماعیل از دنیا رفته است اما این اقدام امام هم نتوانست مانع این تفکر شود و فرقه اسماعیلیه در تاریخ شکل گرفت.

این استاد دانشگاه گفت: امامان معصوم نام امام بعد از خود را به صحابه نزدیک خود می‌گفتند. و با این کار جان ائمه را حفظ می‌کردند. «منصور دوانقی» جاسوسانی در خانه امام صادق(ع) گذاشته بود تا بفهمند جانشین بعد از ایشان کیست تا جانشین امام را از بین ببرند. اما امام صادق در وصیت نامه خود 4 نفر را وصی خود معرفی کردند که خود منصور و مادر امام صادق جزء وصی‌ها امام صادق بود در میان آنها امام کاظم(ع) نیز جز وصی‌ها بود. وقتی جاسوسان فهمیدند یکی از وصی‌ها خود منصور است نقشه آن‌ها نقش بر آب شد.

وی در ادامه افزود: از جهت دیگر حفظ جان امام معصوم نیز در میان بود به همین دلیل نام امام را به نحو عام آشکار نمی‌کردند. اما اصحاب خاص همیشه از ائمه سوال می‌کردند اگر بعد شما حادثه‌ای پیش آمد ما به چه کسی رجوع کنیم امام به اصحاب خاص خود جانشین و امام بعدی را معرفی می‌کردند. و کم کم برای شیعیان مشخص می‌شد که امام بر حق کیست و مدعی‌ها بازارشان کساد می‌شد و در نهایت آنچه باقی ماند سلسله بر حق امامان معصوم 12 گانه است.

غیر اکتسابی بودن علم امام معصوم بداشتی گفت: علاوه بر نص خصوصیات فردی امام نیز در انتخاب ایشان دخیل بود. شخصیت امام معصوم به گونه‌ای بود که کسانی که در انتصاب امام تردید داشتند. تحت تاثیر شخصیت امام قرار می‌گرفتند؛ به عنوان نمونه بعضی‌ها درباره شخصیت امام جواد(ع) تردید کردند که چگونه ممکن است یک بچه 9 ساله امام شود. مامون برای اینکه امام جواد را نزد شیعیان بی‌اعتبار کند مناظراتی بین ایشان و «یحیی بن اکثم» فقیه بزرگ اهل سنت ترتیب دادند. در مجلسی که بنی عباس با اجازه مأمون برای آزمایش مقام علمی امام جواد(ع) برگزار کرده بودند، یحیی بن اکثم بزرگترین قاضی آن روزگار برای مناظره حضور داشت. امام جواد ع نیز در حالی که 9 سال بیشتر نداشت وارد مجلس شد و در جایگاه مخصوصی که به سفارش مامون برایش درست کرده بودند نشست. گروه‌های مختلف مردم نیز در مجلس حضور داشتند.

یحیی بن اکثم پرسید: «آیا مامون اجازه می‌دهد که از ابو جعفر سوالی بپرسم؟»

مامون گفت: از خود امام جواد(ع) اجازه بگیرد.

یحیی از امام پرسید: «به من اجازه سؤال می‌دهید؟»

امام جواد(ع) فرمودند: «پرس.»

یحیی پرسید: «حکم شخص مُحرمی که حیوانی را صید کرده و کشته چیست؟»

امام جواد فرمود: «این صید را در منطقه حرم کشته شده است یا در خارج از حرم؟ حکم کشتن صید را می‌دانسته یا نمی‌دانسته؟ عمداً کشته یا غیر عمد؟ شخص محرم، آزاد بوده یا بنده؟ کودک بوده یا بزرگسال؟ بار اولش بوده یا سابقه داشته؟ حیوان کشته شده، پرنده بوده یا خیر؟ کوچک بوده یا بزرگ؟ آیا شخص محرم به کارش اصرار دارد یا پشیمان است؟ صیدش را در شب کشته یا در روز؟ آیا شخص، در احرام عمره بوده یا در احرام حج؟»

یحیی بن اکثم که از این همه تقسیم‌بندی جا خورده بود، عجز و درماندگی در صورتش پیدا شد و زبانش به لکنت افتاد. همه حضار متوجه درماندگی‌اش شدند و مجلس به پایان رسید. وقتی فقط عده کمی از خواص ماندند، مامون از امام جواد (ع) پاسخ قسمت‌های مختلف پرسش‌های او را خواست و امام با دانش وسیع خود به همه پرسش‌ها پاسخ داد و شخصیت علمی امام با صغر سن ایشان برای حضار مشخص شد. و آشکار شد. علم امام به منبع دیگری متصل است که آن علم اکتسابی و مدرسه‌ای نیست که بتواند با آن مواجه و مقابله کرد. پس شخصیت تقوایی و معنوی ائمه هم جز جذبه‌های بود که کسانی که اهل بصیرت بودند امام را از روی علم، رفتار، اخلاق ایشان می‌شناختند و این ویژگی‌ها دلیلی می‌شد بر نصی که در روایات آمده بود.

وی در آخر گفت: در مجموع می‌توان دو معیار کلی برای گزینش امام معصوم در نظر گرفت. نخست نص و دیگری ویژگی‌های فردی امام معصوم.